

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja

2011. november

XXIX. évfolyam, 8. szám

Kedves Tagtársaink!

Novemberben, az őszi időjáráshoz igazodva, kevesebb városi sétát, de annál több helytörténeti programot és előadást kínálunk. A BVE székhelyén folytatjuk a Városvédő Esték sorozatot, fórumot rendezünk a készülő Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiáról és december elején a hagyományokat folytatva kiállítást rendezünk az egyesületben működő képzőművészeti csoport alkotásaiból. A II. kerületi csoport novemberben két helytörténeti előadást is tart a kerület kulturális helyszínein: 15-én a hívősvölgyi Márkus Emília villában, 21-én a Klebelsberg Kultúrúriában várják a kerület története iránt érdeklődőket. Az időpontokat és a címet honlapunkon (www.varosvedo.hu) jelezzük. Ugyanitt, a honlapunkon érdekes új anyagokat találunk, többek között fényképes beszámolót olvashatnak a Zeneakadémia frissen átadott épületéről. Továbbra is várja az újrászerveződött Fotós Csoport mindazokat, akik részt vennének a munkájukban. A www.budapestem.hu projekt pedig azok jelentkezését várja, akik szívesen gyűjtenének adatokat budapesti házakról a készülő honlap számára. Kellemes őszi napokat kívánunk minden városvédő tagtársunknak!

Götz Eszter

Decemberi könyvvásár egyesületünkben

A közeledő Karácsonyra tekintettel hatalmas kedvezményekkel juthatnak hozzá Budapest témájú könyvekhez, képeslapokhoz, ha ellátogatnak egyesületünkbe **december 5-e és 9-e között** immár hagyományos könyvvásárunkra. Partnereinkkel együtt szeretettel várunk minden érdeklődőt hétfőtől péntekig 10 és 18 óra között.

PROGRAMAJÁNLÓ

Városvédő Esték

Szeretettel várunk mindenkit a beszélgetés-sorozat következő programjára

November 3-án, csütörtökön 16 órakor

Civil összefogás a debreceni Nagyerdőért

a BVE székhelyén (Bp. V. Kossuth Lajos u. 14-16.)

vendégünk: **Karácsonyi György**, a Debreceni Városvédő Egyesület elnöke.

Fórum a készülő Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiáról

november 14-én, hétfőn 16 órakor

a BVE székhelyén (Bp. V. Kossuth Lajos u. 14-16.)

A beszélgetésben részt vesznek: Márta Irén, Hajtman Ágnes, Arlett Annamária, Vándor Éva, Papp Tímea, Varga-Ötvös Béla, Simonyi Gyula, Domanovszky Henrik, Dudics Krisztián és mások.

A fenntartható fejlődési stratégia a nemzet hosszútávú keretterve a jó élet társadalmi, gazdasági és környezeti előfeltételeinek biztosítására, a mindenkori, tágabb (nem csak anyagi) értelemben vett jólét biztosításához nélkülözhetetlen erőforrások mennyiségi és minőségi megújítására, karbantartására, megőrzésére és gyarapítására. A fenntarthatósági stratégia ahhoz ad zsinórmértéket, hogy az aktuális

rövidtávú problémáink megoldása közben se feledkezzünk meg a jövő generációk szempontjairól, s hogy a ma gyarapodása oltárán ne áldozzuk fel a holnap és a holnapután erőforrásait.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács 2010 óta dolgozik a fenntartható fejlődési stratégia előkészítésén. A folyamatnak fontos része a szakmai és civil szervezetekkel való párbeszéd. Ezen a ponton kapcsolódik be a Budapesti Városvédő Egyesület a stratégia előkészítésébe. A november 14-én megrendezett fórumon civil szervezetek, környezetvédők, építészek, közgazdászok, örökségvédelmi szakértők, a fenntarthatósággal foglalkozó számos terület képviselői vesznek részt. A fórumot több hasonló előző meg és követi 2011 őszén majd a megvitatott stratégia a 2012 tavaszi ülészekon kerül az Országgyűlés elé.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt
a Szőnyi István Képzőművészeti Kör

éves kiállításának megnyitójára

december 1-jén, csütörtökön 16:30 órakor

a BVE Podmaniczky-termébe (Bp. V. Kossuth Lajos u. 14-16.).

A kiállítót köszönti: **M. Kass Judit** képzőművész

Látogatható: december 16-ig, H: 10-17:30, K-Cs: 10-16:30, P: 10-13 óráig

Kiss Imre Károly zenés, vetítettképes előadása

November 3-án, csütörtökön 15 órakor: *Kárpátalja*; zenés vetítettképes előadás. Helyszín: Józsefvárosi Galéria (Bp. József krt. 70.)

November 8-án, kedden 10:30 órakor: *Kárpátalja*; zenés, vetítettképes előadás. Helyszín: Budavári Művelődési Ház (I. ker. Bem rakpart 6.)

November 24-én, csütörtökön 15:00 órakor: *Burgenland – Őrvidék*; zenés, vetítettképes előadás. Helyszín: Józsefvárosi Galéria (Bp. József krt. 70.)

A Józsefvárosi Galéria (VIII. József krt. 70.; tel.: 313-9883) programajánlója:

November 2-án 17 órakor: Kisgrafika Barátok Köre. A művészi alkotás és befogadás, Aniszi Kálmán előadása

November 3-án 15 órakor Zenés barangolás a világ legszebb tájain - Határosak vagyunk önmagunkkal: **Kárpátalja.** Kiss Imre Károly vetített képes előadása

November 10-én 18 órakor: kiállítás nyílik a LudwigInzert szervezésében Tihanyi Dominika: 7 nap című kutatásából. A kiállítás megtekinthető november 24-ig hétköznap 10-18 óra között.

November 10-én 15 órakor: Józsefvárosi értékek sorozat III. Cigányzenészek Józsefvárosban. Zenés-dinasztiák múltja, jelene. Jövője? Vetített képes előadás Martsa Piroska képzőművész, restaurátor előadásában

A pesterzsébeti Csili Művelődési Központ programajánlója:

A pesterzsébeti Csili Művelődési Központ helytörténeti klubjában **november 8-án, kedden 17 órakor** tartanak találkozót, melyen *Czúni Imre* A Pesterzsébeti Temető rejteltelmei címmel tart előadást. A találkozó helye a Vízvári László Terem, Csili „B” épület, Budapest, XX., Baross u. 55.

A Pesterzsébeti Múzeum programajánlója:

November 3-án, csütörtökön 17 órakor nyílik a 60 éves a Pesterzsébeti Múzeum új időszaki kiállítása: *Kincs ami van. Válogatás Galler Péter, Pesterzsébet aranykezü mesterének helytörténeti gyűjteményéből.* A megnyitó helyszíne: Gaál Imre Galéria (1201 Bp. Kossuth L. u. 39.) A kiállítás megtekinthető január 15-ig.

November 9-én, szerdán 17 órakor *Variációk egy fekete zongorára. A MAOE fotóművészeti tagozatának kiállítása.* A megnyitó ünnepség helyszíne: Gaál Imre Galéria (1201 Budapest, Kossuth L. u. 39.). A kiállítás megtekinthető január 15-ig.

Új időszaki kiállítás: a *Tartóshullám* c. helytörténeti fodrászkiállítás a Pesterzsébeti Múzeumban. Cím: Pesterzsébeti Múzeum, 1203, Budapest, Baross u. 53. A kiállítás megtekinthető március 25-ig, hétfő kivételével naponta, 10-18 óráig. Tel.: 283-1779

Új állandó kiállítás: a X. Magyar Festészet Napja alkalmából felújított *Czétényi kiállítás* a Rátkay-Átlók Galériában látható (1204 Bp. Klapka u. 48., 283-1779, 284-7324).

Vasárnap is nyitva: A Pesterzsébeti Múzeum október 16-tól vasárnaponként is várja a látogatókat!

CSOPORTULÉSEK, PROGRAMOK

Az egyesületi programok nyilvánosak és a belépés díjtalan!

Fotós csoport: következő ülésüket **november 15-én, kedden 16 órakor** tartják az egyesület Nagytárgyalójában. Minden érdeklődőt szeretettel várnak!

Panteon csoport: minden hónap **második szerdáján 16:30-tól**

Közlekedési csoport: minden szerdán **17 órától**

Várostartörténeti csoport: programjuk a Festészettörténeti csoporttal közös, részleteket ott közlünk.

Templomtörténeti csoport: következő összejevetelüket **november 16-án, szerdán 16:30 órakor** tartják az egyesület Nagytárgyalójában.

Környezetvédelmi csoport: **november 15-én, kedden 16 órakor** *Pesti László* ismerteti a kőbányai Magyar Gyula Kertészeti Szakközépiskola növény-állományát egyesületünk székhelyén.

Csendvédelmi Bizottság: következő ülésüket **november 17-én, csütörtökön 10 órakor** tartják a BVE székhelyén, melynek témája: a *Városok csendvédelme* c. kiadvány megbeszélése.

Zengő Örökség csoport: következő összejevetelüket decemberben tartják.

Irodalom- és Színháztörténeti csoport: **november 13-án** – a magyar nyelv napján –, **vasárnap 14 órakor** koszorúzással egybekötött megemlékezést szervez **Kazinczy Ferencnek** a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében található szobránál. Ünnepi beszédet mond: *Millisits Máté*, művelődéstörténész, a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma Irodalmi és Nyelvi szekciójának titkára. Bővebb információ: www.varosvedo.hu

Festészettörténeti Csoport: **november 6-án, vasárnap** – Ganz Ábrahám születésnapján – ünnepi tudományos ülést tart az MMKM Öntödei Múzeuma. A csoport szeretettel várja az érdeklődőket, külön kiemelve a csoport programjával szánt két előadást:

9:30 órakor *Millisits Máté* művészettörténész mutatja be a Pfannl Egon építész, grafikus, az Öntödei Múzeum tervezője emlékére rendezett tárlatot

10 órakor *L. Kiss Katalin* múzeumvezető tart előadást *Az Öntödei Múzeum, Ganz örökségének ápolója* címmel.

A további részletes programot, melyben izgalmas vas- és öntészettörténeti és -technológiai témájú előadások találhatók, weblapunkon találják (www.varosvedo.hu).

Szónyi István Képzőművészeti Kör: minden hétfőn **15 és 18 óra** között tartja foglalkozásait a BVE Podmaniczky-termében, és szívesen fogadja a festészet és rajz iránt érdeklődőket. Vezető tanár: Ferenczi Tiborné festőművész, művészettörténész.

I. kerületi városvédő csoport: **november 16-án, szerdán** a Szent Mihály kápolnába látogatnak. Találkozás **13 órakor** a Mátyás-templom mellett, a Szent István szobornál.

II. kerületi városvédő csoport: következő ülésüket **november 17-én, csütörtökön 15 órakor** tartják a BVE székhelyén.

III. kerületi városvédő csoport: **november 21-én, hétfőn 16:30 órakor** az Óbudai Múzeumban találkoznak (III. Fő tér 1.), ahol az Óbudai Baráti Körrel közös program keretében Dúzs Miklós és Dúzs Melinda: *Az óbudai Potoczky család története* című előadását hallgatják meg.

Terézvárosi csoport: „Keresztül-kasul Terézvároson” – helytörténeti előadások Roszinszky Bella Podmaniczky-díjas városvédővel **november 19-én, szombaton 15 órakor**, valamint

december 3-án, szombaton 15 órakor. Helyszín: Eötvös10 Közösségi és Kulturális Színtér – Pinceklub (VI. ker., Eötvös u. 10.) Meglepetésnek szánjuk ezt a két szombat délutánt azoknak, akik végigjárták velünk „Keresztül-kasul” Terézvárost, de azoknak is, akik csak most érnek rá egy kis kiruccanásra, és szeretnék jobban megismerni a várost, vagy szeretnének velünk nosztalgiázni egyesületünk korábbi székhelyén, s ismét érezni a hely (régí-új) szellemét. A zenés, vetített képes, irodalommal fűszerezett előadások után alkalom lesz egy kis beszélgetésre, sőt decemberben, az évzáró klubnap keretében egy vetélkedőn mérethetik meg tudásukat a helytörténet iránt érdeklődő, játékos kedvű résztvevők. A részvétel díjtalan!

Erzsébetvárosi Helytörténeti Klub: a klubfoglalkozás átmenetileg szünetel.

Kőbányai csoport: legközelebbi összejövetelüket **november 17-én, csütörtökön 17 és 19 óra között** tartják a Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény épületében (X. ker. Budapest, Halom u. 37/b). Minden érdeklődőt szeretettel várnak *Kolozsvári képek* című DVD előadásukra. Ugyanitt a helytörténeti kiállítás megtekinthető: hétfő, kedd, szerda, péntek 10-14-ig, csütörtök 14-18 óráig.

XII. kerületi csoport: novemberben nem tartanak összejövetelt.

XIII. kerületi Városvédő Csoport: **november 22-én, kedden** A XIII. kerület arculata, kerekasztal beszélgetés. Karácsonyi előkészületek, elkészítés. **Találkozás: 10 órakor** az Angyalföldért Egyesületben (1132 Bp., Váci út 50.)

Rákospalotai munkacsoport: **november 3-án, csütörtökön 17 órai kezdettel** *László Tamás* polgármester úr vezetésével gondolatébresztő sétát szervezünk, *Szent Korona útja, gyalogos sétány* címmel. **Találkozás:** Vasutastelep utca, Szent Korona útja sarok.

Indulás előtt pillantást vetünk a Szent Korona útjára, majd autóval Sashalomig közlekedve gyalogosan megtekintjük a Sashalmi sétányt. Visszatérve a Szent Korona útjára – autóinkat ismét elhagyva – gyalogosan folytatjuk a Szent Korona útján gondolatébresztő sétánkat.

XVII. kerületi csoport: **november 30-án, szerdán 14 órakor** koszorúzással egybekötött megemlékezést tartunk Rákosmente szobrászművésze, Laborcz Ferenc (1908. április 14. - 1971. november 30.), a rákoskeresztúri Cantata Profana szoborcsoport alkotója halálának 40. évfordulóján. **Helyszín:** az Új Köztemető 33-as parcellája. Emlékező beszédet mond: *Millisits Máté* művészettörténész.

Pesterzsébeti Városvédő Csoport: legközelebbi összejövetelünket **december 6-án, kedden 16 órától** tartjuk. Minden érdeklődőt szeretettel várunk *Óváry Gábor: A századforduló bérpalotái* című előadására a Gál Imre Galériába (1203 Budapest Kossuth Lajos u. 39.).

Promontor-Tétény munkacsoport: **november 21-én, hétfőn 17 órakor** tartjuk következő összejövetelünket a Klauzál Gábor Művelődési Házban (XXII. Nagytétényi út 29-31.), melynek keretében *Helytörténeti kutatásaink legújabb eredményei Budafok-Tétényben* címmel *Garbóci László* és *Bartos Mihály* tart előadást. A rendezvényre minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Soroksári Grassalkovich Kör: **november 10-én és 24-én, csütörtökön 17 órakor** tartják következő összejöveteleiket a Közösségi Házban (Bp. XXIII. kerület, Grassalkovich út 154).

Aranytíz Helytörténeti Klub: **november 24-én, csütörtökön 16 órakor:** Horvay János budapesti köztéri szobrai. *Vízy László* vetítettképes előadása. Az előadás helye az Aranytíz (V. ker., Arany János u. 10.).

Rákoshegyi Bartók Zeneház (XVII. kerület, Budapest – Rákoshegy, Hunyadi u. 50.): Programjaik a www.bartokzenehaz.hu és a www.varosvedo.hu honlapon olvashatók.

TAGTÁRSAINK ÍRJÁK

Elismerés

A Fővárosi Közgyűlés döntése alapján **Garbóci László**, Egyesületünk tagja, a Promontor-Tétény munkacsoport egyik alapítója 2011-ben „Budapestért” díjban részesült. A díjat ünnepélyes keretek között, november 17-én adják át. Garbóci László mint Budafok-Tétény szakavatott helytörténésze, közismertségnek és közszeretetnek örvend a főváros helytörténészei, városvédői körében is. Mintegy négy évtizede dolgozik a civil szférában, számtalan publikációja, előadása, sétája révén, nagyon sokan megismerhették és

megszerethették Dél-Buda történelmét, nevezetességeit, épített, természeti és kulturális értékeit. Munkacsoportunk 1987. május 22-ei megalakulásánál az első öt alapító egyike volt és aktív tagunk azóta is. Több helyi civil szervezetben tevékenykedik még, így többek között a Savoyai Jenő Asztaltársaság, a Promontorium Borlovagrend és a Klauzál Gábor Társaság is tagjai között tudhatja. A korábbi Podmaniczky-díj után, ez az elismerés is méltó helyre került! Kedves Laci barátunk, szívből gratulálunk!

Bartos Mihály

A városvédő művész

A közelmúltban több mint egy hónapon keresztül kamara-kiállítást szervezett Czúni Imre fotóművész, városvédő alkotásaiból a Budapesti Városvédő Egyesület Pesterzsébeti Csoportja és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a Budapest, XX. kerület, Pacsirta utcai könyvtárban. A kiállításon a művész emberekről mesélt alkotásain keresztül, megmutatta a társadalom pozitív és negatív oldalát is. A Pesterzsébeti Csoport szeptemberi csoportülése egyúttal a tárlat megnyitója is volt, ahol különleges élményben volt részünk. Kifejezetten a városvédők kedvéért, a kiállítás képei mellett, csak egy napra, olyan fotóművészeti alkotásokkal is megörvendeztetett minket Imre, melyek Magyarország néhány különleges, védett épületét ábrázolták művészi szemszögből. Megmutatta ezzel a városvédelem szépségeit. A fiatal művésznak Dél-Amerikától Ausztráliáig mind az öt kontinensre jutottak már el képei. A magyarországiak mellett több európai köz- és magángyűjteményben őrzik alkotásait. 2002 óta több mint száz kiállításon vett részt. A nevéhez köthető kiállított, zsűrizett vagy díjazott fotóművészeti alkotásai száma háromszáznál is több. 2009-ben művészi munkája elismeréseként a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége „E-MAFOSZ” címmel tüntette ki. 2010 óta Pesterzsébet Aranykezű Mestere megszólítással is büszkélkedhet. A napokban a Nemzetközi Fotóművész Szövetség igen rangos elismerését, a Kék Szalag kitüntetését kapta meg munkáiért. Városvédő csoportunk gratulált és büszkéek vagyunk, hogy csoportunk tagja. További munkájához sok sikert kívánunk!

Árki Sándorné Kápolnási Magdolna

A környezetvédelem rövid hírei

Átalakulhat a budapesti szelektív hulladékgyűjtés

Egész Budapesten úgynevezett házhoz menő szelektív hulladékgyűjtési rendszert alakítana ki a főváros; az erről szóló uniós projekt benyújtásáról 27 igen szavazattal, 1 tartózkodás mellett döntött a Fővárosi Közgyűlés. Ennek lényege, hogy társasházanként külön gyűjtik az egyes hulladéktípusokat, a papírt, műanyagot és fémet, és ezeket így is szállítják el. Ezt szeretnék kiterjeszteni az egész fővárosra, 2011 és 2013 között 15 milliárd forint uniós támogatásból valósítanák meg. Ahol probléma az, hogy több kukát kellene kihelyezni, ott megmarad a szigetes rendszer. A nagyjából 1000 hulladékgyűjtő sziget száma viszont csökken, és az igényekhez alakítva más helyekre költözik. 2016-ig, illetve 2020-ig több, a hulladék feldolgozására, újrahasznosítására vonatkozó uniós irányelvet kell teljesítenie a fővárosnak, és ezt csak úgy tudja megtenni, ha időben elkezd a szelektív gyűjtést. Az uniós pályázaton a fővárosi önkormányzat a Fővárosi Közterület-fenntartó (FKF) Zrt. bevonásával indul.

BuBi rendszer

Aláírta a budapesti biciklis (BuBi) közösségi közlekedési rendszer uniós támogatási szerződését Völner Pál, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium államtitkára, György István főpolgármester-helyettes és Vitézy Dávid, a Budapesti Közlekedési Központ (BKK) vezérigazgatója. 2012 közepén indulhat a kivitelezés és 2013 első negyedévében várható a rendszer átadása. Budapest 12 négyzetkilométeres területén 9 kerületben (I., II., V., VI., VII., VIII., IX., XI., XIII.) lesz elérhető a BuBi rendszer, összesen 74 gyűjtőállomást telepítenek, amelyek 1500 kerékpár tárolására alkalmasak, és beszereznek ezer kerékpárt. Az összköltség 1,1 milliárd forint, amelyből 900 millió az uniós támogatás összege. A kerékpárokat előzetes regisztráció után bárki igénybe veheti majd, akár egy bankkártya használatával is, az első 30 percben a bicikli használata ingyenes lesz.

Új napenergia-pályázatok

Közel hárommilliárd forintos kerettel október végétől nyújthatók be a napkollektorok telepítésének támogatását célzó pályázatok. A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 2,97 milliárd forint keretösszegben írt ki pályázatot az Új Széchenyi Terv Zöld Beruházási Rendszer keretében használati meleg víz előállítását és

fűtésrészegítést szolgáló napkollektor-rendszerek beszerzésére, és telepítésére. A melegvíz előállítására, fűtésre, illetve ezen célok kombinált, esetleg egyéb hőigények kielégítésére is szolgáló, többcélú napkollektoros rendszerek beszerzésére és telepítésére magánszemélyek és maximum 12 lakásos társasházak nyújthatnak majd be pályázatot. A felhívás szerint a pályázati forrás a teljes beruházási érték 50 százalékát fedezheti, de lakásonként legfeljebb 800 ezer forint támogatás nyerhető el. A támogatás minden esetben vissza nem térítendő, utófinanszírozású, a pályázatokat október 25-e és december 31-e között, illetve a keret kimerüléséig lehet benyújtani. A pályázati felhívás, a pályázati útmutató, illetve mellékletei és egyéb kapcsolódó információk a zbr.kormany.hu oldalon érhetők el.

Már a jövőnket fogyasztjuk

Az ökológiai lábnyom módszertanának megalkotója a Global Footprint Network (GFN), számításai alapján, elfogyasztva az erre az évre jutó hozamot, szeptember 27-étől kezdve az emberiség már a Föld természeti tartalékait éli fel. Az ökológia lábnyom az emberiség erőforrás igénye területben kifejezve. Termékeny földterületben és vízfelületben kifejezve mutatja meg az elfogyasztott természeti források és termelt hulladék környezetre gyakorolt hatását. Megmutatja a jelenlegi életvitelünk természetére gyakorolt hatását. A globális (világátlag termékenységgű) hektárban (gha) kifejezett számérték alkalmas arra, hogy a rendelkezésre álló természeti forrásokkal – biokapacitás – összehasonlítsuk az eredményt. A számítások kimutatták, hogy 2011-ben alig 9 hónap alatt kifosztottuk az idén rendelkezésünkre álló természeti éléskamrát. Az év hátralévő részében ökológiai deficitben lesz az emberiség, ami a tartalékok kimerítésében nyilvánul meg. Jelenleg az ökológiai mérleg hiányt mutat. Az ökológiai lábnyomunk nagyobb, mint a biokapacitás, így minden évben még december 31. előtt elfogynak az arra az évre jutó erőforrások (természeti hozam) és innentől fogva a tartalékokat emésztyük föl. Azt a napot nevezzük a túllövés napjának, amikor feléltük az arra az évre jutó természeti hozamot. Ez a nap 2011-ben szeptember 27-e volt.

Margit-szigeti öko-játszótér

A játszótér a Margit-sziget északi részén, az Árpád híd tövében épült egy régi, elbontott játszótér helyén. A tervezett játszótér az első ütemét jelenti egy nagyobb, összetettebb játszótérnek. A főváros a területen egy különleges, ökológikus gondolkozású játszóteret kíván létrehozni. Az ökológikus játszótér kialakítása az alap gondolatot, vagyis a környezettudatos életmódot tükrözi, de figyelembe veszi a fenntartási és játszótér használhatóságának igényeit is, illetve azt, hogy a játszótér a főváros egyik legintenzívebben használt parkjában épül, várhatóan nagy igénybevételre méretezve. Az ökológikus játszótérek egyik fontos jellemzői az oktató, nevelő szándékú játékok, berendezési tárgyak. A környezettudatos városi életformához illő figyelemfelkeltő és a városi zöldfelületek fontosságát hangsúlyozó információs és oktatótáblák szorosan kapcsolódnak a játszótérre kihelyezett játékokhoz. A játszótér az oktató jelleg mellett az anyaghasználatától válik ökológikussá.

Vándor Éva

Jeles évfordulók Akik gátat szabtak a Dunának

Novemberben két kiemelkedő vízmérnökünkre emlékezünk abból az alkalomból, hogy 100 éve neveztek el utcát **Reitter Ferenc**ről és 100 éve hunyt el **Hieronymi Károly**.

A Duna 2860 km-es útjából 417 km hosszan folyik Magyarországon, ebből a fővároson át 28 km-en. Pest-Budát gyakran elöntötték az árvizek. A 18. századtól csak néhány ilyen évet emelek ki a sok közül: 1732, 1748, 1775, 1786, 1799, 1804, 1811 és 1838. A korabeli vélekedés szerint „Soha, semmiféle hatalom nem lesz képes a Dunát szabályozott partok közé szorítani.” 1838 márciusában Pest volt az igazi áldozat, Buda magasabban feküdt. A külvárosok szenvedték a legtöbbet: a Teréz-, a József- és a Ferencváros. A Belváros kőből emelt épületei jobban bírták a megpróbáltatásokat, míg a többségében vályogból épült külvárosi házakban nagy károk keletkeztek. A kár nagyságát 20 millió felettire becsülték, ebből 20 millió Ft esett Pestre, a többi Budára. A 153 áldozatból két fő volt budai lakos. Az országban, sőt a külföldön összegyűjtött segély mindössze 1,2 millió Ft volt. Liszt Ferenc nyolc alkalommal is adott hangversenyt Bécsben, a császárvárosban a pesti árvíz károsultak megsegítésére. Sok nemes részt vett a lakosság mentésében: nem csak Wesselényi, de ott volt István nádor, Károlyi György, Bártfay László, Ráday Gedeon és Landerer Lajos nyomdász is, akik a hajléktalanok elhelyezésében is segítettek.

A Dunának a várostól délre eső szakasza zátonyos és sekély volt. Ezek a területeken a jég feltornyosult és a

víz visszafolyt a város felé. Az 1775-ös árvíz után már megépített váci gát a Nyugati és a Lehel tér között, a Tüköry gát a mai Szt. István krt. vonalán, majd a csepeli és a soroksári gát is átszakadt. (Ezután indultak meg a rakpartok kiépítésének előmunkálatai, Vásárhelyi Pál vízmérnök vezetésével. Ő mutatta ki, hogy a Pest alatti zátonyos szakasz okozta a tragédiát, és ehhez hasonló katasztrófa máskor is bekövetkezhet.) Ennek elkerülését később Reitter Ferenc is fontosnak tartotta. Pesten mintegy 50-60 ezer ember vesztette el hajlékát. A kissé kiemelkedő városrészek és a kőből épült paloták, templomok nyújtottak menedéket. Az árvíz emlékét több helyen tábla őrzi, többek között Százéves vendéglő és a Rókus kápolna falán.

A március 15-i tetőzéskor (10,29 m) a mai Nagykörút mentén volt a legmagasabb vízszint. A külvárosokat 2,6 méteres ár borította, ami meghaladta az 1775-ös évi szintet. Az újjáépítés a Szépitő Bizottság irányelvei szerint indult meg. Az árvizet követő építkezések alaposan átformálták a várost. Ekkor épültek meg Hild József legszebb klasszicista alkotásai. A töltéseket újra helyreállították, megerősítették. A Lánchíd átadása után, 1853-ban csak mellette lévő kétoldali pesti rakpart kőgátja épült ki Reitter Ferenc irányításával (a Duna Gőzhajózási Társaság érdekeltsége miatt). 1860-67 között az MTA és az Eötvös tér közötti magaspárt készült el. A többi szakaszra, főleg pénzügyi okokból, 1872-ig várni kellett. Ekkor döntöttek a munkálatok megkezdéséről. A védőgátakat 8,58-ról 9,21-re, végül 10 méterre emelték, ami a mai napig elegendő magasság. A soroksári Duna-ágot elzárták (8,15 millió Ft-os költségből), ezáltal a legveszélyesebb, jégtorlódást okozó helyet megszüntették. Kimélyítették a budafoki részt. A Margit-híd és a Vámház téri szakaszon a Dunát leszűkítették 380 méterre és kiépítették a partfalat. Az 1876-os árvízkor (867 cm) már vidáman táncolhattak a belvárosi bálokon, csupán a budai oldalra tört be a víz. 1879-84 között tovább épült a rakpart a déli vasúti hídig, és Óbuda védelmére elkészült a Filatori gát. 1940-41-ben kiépült az albertfalvai, 1948-ban a megyeri védgát. 1953-54-ben elkészült a terméskő burkolatú part a régi Vízfogó gát helyett a Dráva utcától a Rákos patakig, valamint az óbudai északi védgát 3500 m hosszúságban. 1980-82-ben a római-parti végleges vízmű első szakaszát adták át. 2011-től a védelmi gátfal 12 km, a margitszigetivel együtt 17 km hosszú. Ha az árvíz meghaladja a 650 cm-t, az alsó rakpartot elönti a víz. 2006-ban Budapesten 33 napig állt a 860 cm-es árvíz. A rakpart típusai közül néhány: kétszintű függőleges, függőleges és lépcsős, kétszintű lépcsős, függ. magas partfal, függ. és rézsús, rézsús partfal stb.

Két mérnök életét és munkásságát emelem ki, ők voltak azok, akik a pesti Dunának gátat szabtak. **Reitter Ferenc** (Temesvár 1813. március 1. – Budapest, 1874. december 9.) 1835-ben a Mérnöki Intézetben szerzett oklevelet. 1844-ig részt vett a Tisza és a Maros térképezési, vízműtani munkálataiban, valamint Al-Duna szabályozásában. Munkáját Széchenyi István és a Tisza szabályozását befejező Vásárhelyi halála után folytató Pietro Paleocapa legnagyobb megleggedésére végezte. Előtte a Pozsony és Nagyszombat közötti Első Magyar Vasúttársaság építkezésénél Hieronymi Ferenc Ottó (1803-1850) és Lechner Gyula vízmérnökök (1816-1881) mellett dolgozott. 1850-ben a helytartósági osztály igazgatóságához került. 1861-ben kidolgozta a főváros építési ügyrendjét, szabályait, valamint a csatornázási programot. „E csatornázási munkálat milliókba fog kerülni és a századok tartamára készül”, mondta, és javasolta, hogy a város hirdessen pályázatot. Ennek kivételében Lechner Lajos (1833-1897) mérnök is részt vett, aki a szegedi 1879-es nagy árvíz után a város újjáépítési tervét elkészítette.

Reitter Ferencet tudás, ötletesség, kitartó szorgalom és fáradhatatlan munkásság jellemezték. Legjelentősebb munkája a pest-budai rakpartok terve és megépítése. 1858-ban a Helytartótanács főmérnökeként a Rudolf-rakpart építkezését vezette, 1865-66-ban pedig a Ferenc József (ma Belgrád)-rakpart építése élén állt. 1865-ben a mai Nagykörút vonalát követő hajózható csatorna megépítését javasolta. A tervet a Redoutban (Vigadó) közszemlére tette. A csatorna megépítése 8 millió Ft-ba, a kisajátításokkal együtt 17, 5 millió Ft-ba került volna. Erről tartotta székfoglalóját az Akadémián, ahol 1865-ben levelező taggá választották. E terve részben pénzügyi hiány miatt nem valósult meg, de a körút és a Sugár út kialakításánál felhasználták. Az 1867-ben megalakult Magyar Mérnök és Építész Egyletnek ő lett az alelnöke. Andrassy Gyula miniszterelnök felkérésére összegezte a városfejlesztés legfontosabb teendőit. Ennek nyomán alakult meg 1870-ben a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, ahol annak szakosztályfőnöke lett. 1871-ben megépült a Nagyhíd (Deák Ferenc u.) és a Vámház krt. között a Duna-parti gyűjtőcsatorna. A torkolatánál épült átemelő állomás a főváros első szivattyútelepének tekinthető. Több külföldi útján tanulmányozta a nyugat európai nagyvárosok városépítészetét. Munkássága nagyban hozzájárult Budapest nagyvárosi jellegének kialakulásához. Emlékére Reitter Ferenc díjat alapítottak a Belváros értékeinek megőrzéséért. Angyalföldön a régi Tasi utat 100 éve Reitter Ferenc utcára nevezték át.

Hieronymi Károly politikus, mérnök és bankigazgató (Buda 1836.okt.l.- 1911. május 4. Budapest) 100 éve hunyt el. Apja, Hieronymi Ferenc Ottó vízmérnök Görgey hadtestében teljesített szolgálatot. Károly Pozsonyban járt gimnáziumba, majd 1852-től Budán a Politechnikumban tanult. 1867-től mérnök

gyakornokként a budai városvezetésnél dolgozott. 1857-ben Máramaros vármegye főmérnöke lett. 1867-ben Mikó Imre, „Erdély Széchenyije” hívására a Közmunka és Közlekedési Minisztériumban vállalt titkári állást. Andrassy Gyula 1868-ban külföldre küldi tanulmányútra. 1871-ben indulnak a pest-budai rakpartok kiépítési munkálatai, aminek megvalósításában vett részt. 1874-ben helyettes államtitkár a közlekedési és közmunka tárcánál. Folyószabályozási, árvízmentesítési, út- és vasútépítési ügyekkel foglalkozott. Az államvasutak részére megvásárolta a fiumei kikötőhöz vezető vonalakat, ezzel a vasúti áruforgalom függetlenségét, a magyar áruk tengeri kikötőbe való eljuttatását biztosította. 1882-től, tíz éven át az Osztrák-Magyar Államvaspálya Társaság vezérigazgatója. Az első Wekerle-kormányban (1892-95) belügyminiszter. Megszervezte a fővárosi kerületi elöljáróságokat és megvalósította a vízművet. Ezzel jelentősen növelte a város vízellátását. 1903-05 között és 1910-től haláláig kereskedelemügyi miniszter. Minisztersége alatt az ipar és a közlekedés műszaki fejlesztésének kérdéseivel foglalkozott. Tíz évig az Agrár-bank elnöke. A vásárcsarnok és a főcsatorna építését is erélyesen szorgalmazta. Különösen nagy gondot fordított a Duna szakasz szabályozására, a pest-budai rakpartok kiépítésére. 1893-ban üzembe helyezték a Ferencvárosi szivattyútelepet. Halála után a Birsalma utcát róla nevezték el (ma a XII. kerületi Határőr u. egy része). Mindkét mérnök sírja a Fiumei úti Sírkertben található (H. K. 29/2-I-I. sarok, R. F. síremlékét a vízvárosi temetőből hozták át, és a bal oldali Árkádsor mögött állították fel újra.)

A Petőfi téri Duna-korzón október 1-ig láthattuk Kolundzsi Gábor urbanista és a Budapest Világörökség Alapítvány rendezésében *A rakodópart kövei* c. szabadtéri kiállítást. Ezen korabeli metszeteken (Klössz György és Balogh Rudolf régi és új fotóival), egykori térképeken és eredeti terveken tanulmányozhattuk a gátak történetét. A felterjesztést még 2006-ban nyújtották be az Oktatási és Kulturális Minisztériumhoz, hogy a Duna gátjai is (Budán a Komjádi Béla utcától a Petőfi hídig, Pesten a Dráva utcától a Déli összekötő vasúti hídig) rákerüljenek az 1987-ben már elnyert fővárosi világörökségi útvonalra. A kiállítás felhívta figyelmünket mennyire fontos, hogy szép fővárosunk dunai rakpartjainak védelmére is jobban odafigyeljünk.

Összeállította: dr. Horváth Péterné

UTAZÁSI AJÁNLATOK

KEN-EDI TRAVEL	1067 Budapest, Teréz krt. 3.; Nyitva: H-P 09:30-17:30	Eng.sz: U-001074.
Tel: 278-2156, 278-2157	www.keneditravel.hu	e-mail: info@keneditravel.hu

76 OLDALAS, EGÉSZ ÉVI AJÁNLATUNKAT TARTALMAZÓ KATALÓGUSUNK IRODÁNKBAN KÉRHETŐ

Nov. 5. Rákóczi városa-Kassa , busz, idvez., helyi vezetés	5290 Ft/fő
Nov. 5., 19., 26., dec.3., 10., 17. A szecessziós Szabadka , busz, idvez., piaclátogatás, városnézés	3990 Ft/fő
Nov. 13., 26. Márton napi Libanap , busz, kecskeméti városnézés, libaebéd, élőzene, kabaréműsor	5490 Ft/fő
Nov. 13. Noszvaj-Eger busz, idvez, lekváros bukta, ebéd borral	4990 Ft/fő
Nov. 19. Pannonhalma-Győr , busz, idvez.	3490 Ft/fő
Nov. 19. Léva-Zselíz-Pilisszentlélek busz, idvez., középkori ebéd	3990 Ft/fő
Nov. 20. Esztergom-Párkány-Szentendre , busz, idvez., középkori ebéd	3490 Ft/fő
Nov. 26., dec. 3., 10., 17. Ádvent Bécsben , busz, csoportkísérő	5490 Ft/fő
Nov. 26.,27. András napi Disznótoros , busz, kecskeméti városnézés, disznótoros ebéd, élőzene, kabaréműsor	5490 Ft/fő
Dec. 3. Ádvent Bécsben és Schönbrunnban busz, csoportkísérő	5490 Ft/fő
Dec. 10. Ádvent Kassán színházi előadással busz, idvez, helyi idvez, színházjegy (Márai darab)	6990 Ft/fő
Dec. 31. SZILVESZTER Dunabogdányban – busz, koktél, háromfogásos vacsora borral és ásványvízzel, kávé éjfél pezsgő, éjfél kétfogásos vacsora, élőzene, Country zene-show, hollywoodi tánc-show	18000 Ft/fő

A BVE havonta megjelenő bulletinje

A programváltozás jogát partnereink és egyesületünk is fenntartja!

Telefon, fax: 321-1696	OTP 11705008-20092737-00000000	Adószám: 19729224-1-41
e-mail: budapesti@varosvedo.hu	honlap: www.varosvedo.hu	1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16.
Szerkesztői munka: Hegedűs Attila András		A kiadásért felelős: Götz Eszter